

la Berevoiești și Câmpulung-Muscel intră într-o rezonanță nativă cu metodologia etnografică a antropologiei culturale, așa cum studiul orientărilor de valoare din România, în raport cu datele adunate de Eugene P. Banks (pentru Iugoslavia) și Zdenek Salzamann (pentru Cehoslovacia), se situează într-o perspectivă comparativă la fel de relevantă pentru practica internațională a disciplinei.

Cartea profesorului Geană se încheie cu o seamă de „reflecții sinoptice” legate de nevoia unor concepte adecvate într-un demers cu adevărat științific (realizat atunci ca un „limbaj bine făcut”) și cu „eficiența prin cumulare a celor trei condiții – ontologică, metodologică și conceptuală”, în înțelegerea și asumarea profesională a antropologiei culturale. Pe un asemenea temei, arată autorul, disciplina de față își poate descoperi o „conștiință de sine” urmându-și „existența și căutările ca *anthropologia perennis*”.

Mai mult decât o simplă „introducere” în câmpul semantic și în aparatul critic al unei științe, lucrarea de față este o aprofundare a patternului disciplinar propriu antropologiei culturale. Am putea spune că este vorba, în acest caz, de o distincție similară celei dintre morfologia și sintaxa unei abordări teoretice date, în sensul că „profilul epistemologic” al antropologiei vorbește, în primul rând, de „conținutul” științei și de modul de organizare al acestui conținut și abia apoi de „forma” și inventarul tematic al disciplinei în discuție. Dar maniera *sintactică* în care este scrisă cartea profesorului Geană apare nu ca o transpunere strict „didactică” și expositivă, ci, adeseori, într-o notă narativă, evocatoare, proprie unei științe umaniste. Ajunge să amintim aici citatele din Mihai Eminescu, Lucian Blaga și Mihail Sadoveanu, care dau o savoare și un „tâlc” aparte, românesc, unei discipline de

concepție și viziune internațională. Și din acest motiv, subscriem la ideea unei reeditări a cărții, prin care profesorul Geană să reia și să adapteze acele contribuții ale Domniei sale despre practica de ordin nativist a antropologiei culturale românești.

Marin Constantin

Dumitru Sandu, *Dezvoltare comunitară*, Iași, Editura Polirom, 2005 (229 p.)

Globalizarea a atras după sine „globalizarea” discursului despre dezvoltare. Lumea nouă este discutată și „disputată” în termeni de reducere a sărăciei și promovare a dezvoltării durabile. Organizațiile internaționale au problematizat și extins discursul despre dezvoltare comunitară. Sistematic sunt elaborate teorii despre „cum să ne dezvoltăm mai bine”. Toate proiectele Băncii Mondiale respectă principalele criterii ale cadrului comprehensiv de dezvoltare (*Comprehensive development framework*). Cartea profesorului Dumitru Sandu, pe de o parte o carte despre dezvoltare, încadrează dezvoltarea comunitară din România în procesul de globalizare, iar pe de altă parte arată că aceste „preocupări noi” – s-ar spune – se regăsesc în preocupările Școlii sociologice a lui Gusti. *Dezvoltare comunitară* este binevenită în peisajul românesc de specialitate și poartă incontestabila marcă Dumitru Sandu: expunere succintă de idei, recursul la sintagme mnemotehnice (DEVCOM – dezvoltare comunitară, ANDEO – model de orientare DEVOM bazat pe ANtreprenoriat, DEefinire a situației și informații despre Oportunități, pentru a furniza doar două exemple), analiza bazelor de date recente, de dimensiuni mari cu subșantioane reprezentative la nivelul provinciilor istorice, bibliografie actuală,

precum și nelipsita și utila dezvoltare de tipologii. Aceasta este o carte ce va fi cu siguranță un punct de plecare pentru multe studii. O carte în care se propune un limbaj de specialitate, unde sunt create categorii și expresii valide, tipologii care vor fi citite și citate. Tipologiile satelor și comunităților rurale, alături de relații specifice sărăcie-dezvoltare fac obiectul unor analize interesante combinând surse cantitative diverse. Este descrisă diversitatea comunităților rurale (sate tradiționale, moderne sau de diversitate culturală, cu experiență de migrație sau fără experiență de migrație, sărace sau dezvoltate, centrale sau periferice) pentru ca, în final, să fie elaborate șase tipuri ideale de sate din România: satul tradițional, izolat, satul cu minorități religioase, cu minorități etnice, satul modern și cel de imigrare.

Stilul cărții nu pare, la prima vedere, la îndemâna oricui. Practic, este un manual care necesită o însușire a instrucțiunilor de citire, înainte de a-l parcurge. Abrevierile ce par încuetoare în faza inițială de lectură, încep să devină familiare și naturale pe măsură ce intrăm în logica discursului sociologic. Cartea combină caracteristici de manual – căsuțe exemplificatoare, largi note de subsol – cu sesizări subtile ale specificului realităților locale, evitând nota de generalizare, atât de tentantă dintr-o perspectivă cantitativă. De fapt, un atu al cărții este dat de combinarea perspectivei cantitative cu inserări calitative, precum și de recursul la modele teoretice cu aplicabilitate practică. Cartea poate fi citită în totalitate sau secvențial, capitolele sale putând fi percepute ca unități tematice independente, reunite sub umbrela largă a dezvoltării comunitare.

Referențialul de bază al cărții este comunitatea. Sunt delimitați conceptual și operaționalizați termeni precum *comunitate*

și *comuniune*, se face distincția teoretică și metodologică între *dezvoltarea comunitară* și *dezvoltarea comunității*, sunt analizați determinanții, actorii și modalitățile de promovare a dezvoltării prin ceea ce autorul numește a fi factorul cheie și anume *participarea comunitară*. Întregul discurs al cărții este elaborat pe două nivele: un prim nivel teoretico-metodologic, în care realitatea este privită fie prin teoriile unor autori consacrați, fie prin ecuații statistice elaborate, și un al doilea nivel, empiric, în care sunt „citate” exemple concrete, decupaje din viața comunitară, povești spuse „cu cuvintele lor” (cum ar fi cel din Gurahonț, județul Arad sau satul Ghizela, din județul Timiș). De remarcat este și demersul istoric, cu exemple ilustrative din timpul socialismului real, precum și referirea la situația din perioada postbelică. Lărgirea înțelegerii mecanismelor dezvoltării comunitare nu doar din perspective teoretice curente, ci și pe baza practicilor existente, furnizează un plus de cunoaștere și ne amintește pertinent de tradițiile Școlii sociologice românești. Aducerea în discuție a participării în cazul socialismului real pare un pas temerar, dar conectarea acestei experiențe cu perspective și tipologii curente ajută la recitirea unui text anterior prin grila unei alte contextualizări conceptuale și pragmatice. Deși capitolul următor are același cuvânt cheie – participare comunitară –, registrul de lectură este cu totul altul, prezența exemplurilor practice fiind teribil de abundentă, în timp ce reflecțiile teoretico-metodologice sunt succint prezentate, sfârșind cu sugestii privitoare la posibilele direcții de cercetare a domeniului dezvoltării comunitare, în general, și a modului de proiectare, stimulare și realizare efectivă a participării, în particular.

Autorul include și o analiză a principalelor modele teoretice promovate de-a lungul anilor, jonglând între teorii clasice, cum ar fi cele propuse de Webe, și cele moderne sau postmoderne, precum cele recomandate de Meister (1972) și Amerio (2002). De asemenea, trece în revistă: sistemele dinamice adaptative ale lui Kauffman (1995) (bazate pe diversitate, alternative, competiție, cooperare) sau sistemele spațiilor de participare ale lui Randell (în care egalitatea sau inegalitatea de informații asigură reacțiile de tip participativ); modelul Shuftan (1996) (în care furnizarea de servicii, consolidarea potențialului de acțiune, formarea atitudinală, și mobilizarea socială sunt factorii esențiali), modelul Arnold (1991), al educației populare în spirală sau modelul lui Chambers (2005), al evaluării participării în rural (PRA). Demersul are o finalitate clară: autorul are curajul profesional de a propune un model și anume modelul ANDEO, asumându-și dreptul de a-l declara perfectibil. Modelul ANDEO se bazează pe: ANtreprenoriat social, DEfinirea situației sociale și informația asupra Oportunităților.

Dezbaterea ideologiilor implicate în dezvoltarea comunitară aduce cititorului informații suplimentare despre rolul posibil al inconsistenței de status, dar și referiri la naționalism și intoleranță etnică. Dezvoltarea comunitară (DEVCOM) se referă la toate categoriile de intervenții sau practici comunitare care au o dimensiune participativă (36). DEVCOM are o puternică încărcătură ideologică și, asumarea ei, asigură un plus de cunoaștere. Capitolul

cel mai consistent și important pentru „materia” numită dezvoltare comunitară este cel al ideologiilor implicate în aceasta. Sunt amintite ideologiile sistematice (sisteme de credințe, valori) sau ideologiile sociale difuze între care își fac loc ideologiile sistematice implicite (populism, comunitarism) sau ideologiile „filtre” ale organizațiilor de finanțare, activiști comunitari și comunități. Se derulează apoi „povestea” dezvoltării comunitare.

Cum începe această poveste? Inițial a fost promovată prin intermediul structurilor de asociere locală (vecinătate, etnie, rudenie). Schimbările radicale apar în momentul în care în dezvoltarea comunitară intervine mai mult sau mai puțin vizibil statul!

Din cartea profesorului Sandu se desprind câteva reguli clare, considerate ca fiind specifice dezvoltării comunitare în România: respectul pentru diversitate, îndepărtarea prejudecăților sociale și a listelor de reguli de bună practică, acceptarea ideii de participare cointeresată. În final, autorul alcătuiește un dicționar al principalilor termeni folosiți în analiza dezvoltării comunitare. În acord cu atitudinea autorului, care în momentul lansării volumului mărturisea că „ar vrea critici și nu laude”, ne permitem să facem unele mici sugestii de luat în considerare la editarea versiunii revizuite a cărții: ar fi de dorit existența unui index tematic, precum și a unui capitol concluziv care să rezume și să relaționeze ariile tematice ale definirii dezvoltării comunitare, ale participării comunitare, ale relației sărăcie-dezvoltare din perspectiva tipologiei satelor și a ideologiilor.

**Andra Aldea-Partanen
Ana Bleahu**